

ריבוןה של תורה

כתובת המערכת: מודיעין עלילתי, חסילת יוסף 3/10. טל' 08-9744220 © דוא"ל לתגובות ורשימת תפוצה: rg5740@gmail.com

לע"נ שלום בן מרגלית ודוד ז"ל עברי

אני חומה

קדושה עילאית נתייחדה לבתי ערי חומה, שדין מכירתם נשנה בפרשתנו. וכדברי המשנה **בכלים** (פ"א ו-י) "עשר קדושות הן. ארץ ישראל מקודשת מכל הארצות וכו'. **עיירות המוקפות חומה מקודשות ממנה**".

ובענינים של בתי ערי החומה מצינו דבר פלא **במדרש תנחומא** (בהר, ב) "אמר הקב"ה, בעוונותיהם אני מוכר ביתי לכשדים, שנאמר "ואיש כי **ימכור בית מושב**", זה ביתו של הקב"ה, שנאמר "כי בחר ה' בציון איוה למושב לו". ומה היה לו, "וישרוף את בית ה'" (מ"ב כה, ט). "עיר חומה", זו **עירו של הקב"ה**, שנאמר (דה"ב לו, ט), "וינתצו את חומות ירושלים". ונמצא שפרשת בתי ערי החומה מסמלת את חורבן ביהמ"ק וירושלים.

ואף גאולתם ובנינם נרמז בפרשת בתי ערי חומה, בפסוק (ויקרא כה, כט) "ימים תהיה גאולתו". וכדברי **רבינו בחיי**, "ימים תהיה גאולתו, בתוך **שנתיים ימים**, זהו שאמרו חז"ל (עבודה זרה ט, א) שני אלפים ימות המשחית". [וכן הוא **בדעת זקנים מבעלי התוספות**, "והיתה גאולתו עד תום שנת ממכרו - שנאמר "לפי מלאת לבבל שבעים שנה אפקוד אתכם"].

וכן למדנו מדברי **האור"ח הקד'** (פכ"ה פס' כה- כט) בענין בתי ערי חומה "פרשה זו תרמוז ענין גדול, והערה ליושבי תבל" וביאר, כי בדברי הכתוב נרמז הטעם שהחריב הקב"ה את ביתו, ו"מכר" את ביתו - בית עיר חומה". כי בכך שפך חמתו על עצים ואבנים ולא על ישראל. ואם לא היה עושה כן, הרי שאין קיום למקדש, כי אם אין ישראל אין מקדש ולא ירושלים. ונמצא שע"י "מכירת" הבית וחורבנו, היה קיום לישראל וממילא אף גאולה לבית, כי בכך הובטח בנינו העתידי, כי יש תקוה ושבו בנים לגבולם. [וזהו שנאמר "ואיש (הקב"ה) כי ימכור בית מושב עיר חומה (חורבן הבית), (וע"י זה) והיתה גאולתו" (לעתיד לבא, בעת גאולת ישראל)].

ודברים אלו דורשים העמקה וביאור, שהלא פרשת מכירת בית בבתי ערי חומה היא כשאר הפרשיות העוסקות במכירה של שדה אחוזה ושל בתי חצרים, ומהו הקשר המיוחד בין ענינים של בתי ע"ח לבין ביהמ"ק וירושלים שנרמזו בפרשת אלו הבתים.

"התקין הלל שיהא חולש מעותיו ללשכה, ושובר

את הדלת ונכנס"

והנה הדין הוא שהמוכר בית בבתי ערי חומה יכול לגאול אותו מהלוקח בשנה הראשונה. **ובמסכת גיטין** (עד, א) אמרו "בראשונה היה נטמן [הלוקח] יום שנים עשר חודש כדי שיהא חלוט לו, התקין הלל הזקן שיהא חולש את מעותיו ללשכה, ויהא שובר את הדלת ונכנס, ואימתי שירצה לה יבוא ויטול את מעותיו". ויש להבין מהו הענין הגדול שהיה בבתי ערי חומה שהיו כה חפצים ומשתוקקים לקנותם, עד שהלקוחות היו עושים כל טצדקי כדי שיהא הבית נחלט להם, ולא יוכל המוכר לגאולו.

עוד צריך ביאור, מדוע נקטו שחולש מעותיו "ללשכה". ובאמת **ברמב"ם** (פ"ב משמיטה ויובל ה"ז) לא הזכיר לשכה, אלא כתב "הרי זה מניח מעותיו בב"ד" [וכ"כ הרדב"ז (שם), שבלאו דוקא אמרו "ללשכה", כי הכוונה היא

לבי"ד שבלשכה, וה"ה לבי"ד שבכל מקום]. **והתפארת ישראל** (ערכין ט, ד) כתב דהיינו לשכת בי"ד. וא"כ יש להעיר ולהתבונן בטעם הדבר שנקט התנא בלשון "לשכה", בשעה שהמוכר יכול לילך לכל בי"ד שירצה. וכמו כן יש לדקדק מהו הלשון "חולש מעותיו" [ובאמת **ברשב"א** (גיטין לו, א) גרס "חולט"].

קדושת בתי ערי חומה נאצלת מקדושת המקדש

ויסוד יקר מצאנו בזה **לאדמו"ר מצאנו ר' יקותיאל יהודה הלברשטאם זצ"ל, בשו"ת דברי יציב** (ח"ו סי' פד). כי הנה כפי שהוזכר לעיל, קדושת בתי ערי חומה נמנית בין עשרת הקדושות שנשנו במסכת כלים. ושם נתבאר שכל הקדושות הללו מסתעפות מקדושת המקדש.

ומפני קדושתם העליונה של בתים אלו נתאוו הכל לדור בהם, והשתדלו בכל מאדם לקנותם. ומי שמכרם עשה זאת רק מחוסר כל, ואעפ"כ עשה את כל המאמצים לגאול את הבית שוב מידי הקונה. ואף הקונה, היה נטמן ומסתתר מחמת חיבת הקודש, כדי למנוע מהמוכר לגאול את הבית. וכך נתגלגלו הדברים עד שתיקן הלל שיהא המוכר חולש מעותיו ללשכה.

ועפ"י יבואר ענינה של הלשכה שבה היו מטילים את מעות הפדיון, כי **מתשובת המהרי"ל** (סי' צ"ה) מוכח שבאמת הכוונה היא ללישכה שהיתה בעזרה שבביהמ"ק [שהיה נותן מעותיו שם אף ללא בי"ד], ולכן תיקן הלל שיהא המוכר חולש את מעותיו דוקא ללישכה שבעזרה, להורות על ענין קדושת בתי ערי חומה שהיא נאצלת ומסתעפת מקדושת המקדש, ואשר מפני כך הוא גואל את הבית, כי רצונו להאחז בקדושה זו.

ויש להעיר, שאמנם הדבי"צ הוכיח כן מתשובת מהרי"ל, אולם דברים אלו מפורשים **ברש"י בערכין** (לא, א) "שיהא מטיל מעותיו ללשכות שבעזרה" (ובשיטה **מקובצת** שם הוסיף "ללשכות הקודש שבעזרה"). וכן פירש **הברטנורא** (שם). ולכן נקט התנא "חולש מעותיו", כי לשון זו נאמרה בקדשים, וכמו ששינונו (שבת קמח, א) "מטילין חלשין על הקדשים ביום טוב" [ואכן, **רש"י** (ערכין, ט) קישר בין שני הלשונות הללו].

[והוסיף ראה לדבר, ממה שסידר התנא את דיני בתי ערי חומה במסכת ערכין שהיא בסדר קדשים. והיינו שאין זה ענין ממוני בעלמא, אלא שבבתים אלו יש קדושה המסתעפת מקדושת המקדש. ולכן נאמרו במכירתם דינים מיוחדים].

הטעם שנרמזו המקדש וירושלים בפרשת בע"ח

ולאור היסוד הנ"ל נראה לבאר באופן נפלא את דברי המדרש שבפתח דברינו, שממנו למדנו שחורבן הבית וירושלים ובנינם העתידי רמוזים בפרשת בתי ערי חומה. כי אם באמת היו אלו בתים ככל בתי החול, ודאי שאין קשר בינם לבין המקדש מלבד דרשה וסימן בעלמא. אולם להנ"ל הרי זה כמין חומר, כי בבתי ע"ח ישנה קדושה המסתעפת מקדושת בתי ערי חומה, ועל כן בפרשת בתים אלו נרמזו עניני המקדש וירושלים.

התורה המוקפות חומה, כאות לשאיפתנו לעמוד בתורה כלאה להולכים בדרכי יושבי המוקפין העמלים בתורה ומוקפים בחומת התורה.

ועפ"ז יתבארו באופן נפלא דברי הגמ' (מגילה ג.) שרק כרך שהוקף בחומה ואח"כ ישבו בו, הוא בכלל בתי ע"ח, אבל אם מתחילה ישבו בו ואח"כ הוקף בחומה, אין לו קדושת בתי ע"ח. והיינו משום שאם הוקף מתחילה, מראים בזה מייסדי העיר שהקמתה היא בעבור לומדי התורה, והיקף החומה נועד להבדיל בין עובדי השדות לת"ח שתורתם אומנותם. מה שאין כן אם נתיישבו בו לפני הקפת החומה, הרי שאין הוכחה שהחומה נועדה להבדיל בין הת"ח לבעלי האדמה, ויתכן שהוקפה מפני אויבים ומלחמות, ולכן באופן זה אין לעיר קדושת בתי ע"ח.

עשרה בטלנים' ולא עשרה ת"ח

והנה כתבו התוס' בכתובות (מה: ד"ה על), שעיר שרובה נכרים, אין לה קדושת בתי ערי חומה. ולאור היסוד הנ"ל יובן הדבר היטב, כיון שכל ענין ערי חומה הוא מפני היותם מיוחדות למי שתורתם אומנותם, וכיון שיש שם רוב עכו"ם, הרי הם מבטלים את קדושת ערי החומה.

ועוד, כי הדין הוא שדרך שאין בו י' בטלנים [לומדי תורה] נידון ככפר, ומקדימים דייריו לקרוא המגילה ביום הכניסה (מגילה ג.) ודעת הרמב"ן שאף במוקפות חומה צריך שיהיו י' בטלנים. ולהנ"ל יתבאר דהיינו משום שכל קדושת ערי החומה היא מחמת היותם מושב עמלי התורה, ולכך אם אין בה י' ת"ח אין בה קדושת בתי ע"ח, ואינה נידונה כמוקפת חומה.

ואפשר שלכך דקדקו לומר 'עשרה בטלנים' ולא אמרו 'עשרה ת"ח', כי רמזו בזה להבדיל המייחד את תושבי ערי החומה משכניהם בערי השדה, בהיותם בטלים ממלאכה, ומוקפים בחומה הרוחנית של התורה, ובחומת האבנים המבדלת אותם מעניני ועסקי העוה"ז הנהוגים בשאר ערי החול.

ובעמדנו בימים אלו סמוך לקבלת התורה, נשים על ליבנו את היסוד הנעלה הנלמד מבתי ערי החומה, ומהנהגת החכמים היושבים בהם, ונקיף עצמנו בחומה רוחנית-חומת התורה, בהיותנו מונחים בעמלה ובעיונה, ובכך נזכה לקבלת התורה שנמשלה לחומה, וכדברי הכתוב (שה"ש ח"י) "אני חומה ושדי כמגדלות", וכדרשת חז"ל במסכת פסחים (פא.) "אני חומה זו תורה, ושדי כמגדלות אלו תלמידי חכמים".

ברם, לפי האמת, מלבד קדושתם יש בבתי ערי חומה מעלה רוחנית נוספת. וכפי שיסד הדברי יציב על אדני דברי הרמב"ן בפרשתנו (ויקרא כה, כט), שהיה הבדל גדול בין תושבי ערי השדות והפרזים לתושבי בתי ערי החומה. היות ובערי השדות היו דרים עובדי האדמה שהיו חורשים וזורעים בשדותיהם ומתפרנסים מיבולם. אך בבתי ערי חומה היו דרים התלמידי חכמים שתורתם אומנתם, ולכך היו מקיפים עצמם בחומה כדי שיהיו מובדלים מעסקי העולם הזה של אנשי השדות. ועל כן היתה לערים המוקפות קדושה ומעלה מיוחדת משאר הערים.

ובתורת ר' צדוק הכהן (פרי"צ פרי בהר יד) למדנו שכן מפורש בזה"ק, שבתי ערי חומה רומזים לת"ח המונחים תמיד בתורה המקפת אותם כחומה. ובתי החצרים והפרזות שאין להם חומה, רומזים לאלו שאינם בעלי תורה ואין להם חומה. ובדברים אלו יש תוספת על דברי הרמב"ן הנ"ל, כי מה שהיו מקיפים החכמים את מקומם בחומה, הוא רמז להיותם מונחים כל עת בתחומי עיון התורה, המקפת אותם כחומה בכל עת.

הקשר הייחודי שבין קדושת ערי חומה לפורים

ובזה יתבארו דברי הר"ן (מגילה א. מדפח"ר), שהטעם שקבעו חז"ל יום מיוחד בפורים לעיריות המוקפות חומה מימות יהושע בן נון, הוא לפי שרצו לחלוק כבוד לארץ ישראל. ולכאורה מדוע עשו זכר דוקא בענין השיך לדין בתי ערי חומה, ומדוע תיקנו יום פורים מיוחד לדריים בערי החומה? אך להנ"ל יתבאר שיש קשר ייחודי בין קדושת בתי ע"ח לחג הפורים.

כי הנה דרשו חז"ל (שבת פח.) שבימי מרדכי ואסתר קיבלו את התורה מאהבה, וכתבו המפרשים שמכך יש ללמוד שעיקר הגזירה היתה מחמת ביטול תורה, שכדי לתקן זאת התחזקו בקבלת התורה, עד שזכו לבחינת 'ליהודים היתה אורה- זו תורה'. ולכן עושים בפורים זכר ייחודי לבתי ע"ח שבארץ ישראל, וחוגגים ביום נפרד ומיוחד את הפורים בערי החומה, משום שערים אלו הם ערי לומדי התורה, ויש בזה זכר לכך שהגזירה היתה בגלל ביטול תורה, ויש בזה גם תיקון בחפצנו להזכיר את ערי

בשורה טובה לקוראי העלון ולשוחרי התורה!

מעתה יועברו שיעורי ראש הכולל הרה"ג ראובן גולן שליט"א בשידור חי ע"י "קול הלשון". כמו כן ניתן לשמוע את הקלפות השיעורים בכל ימות השבוע. ניתן גם להטעין את הקלפות השיעורים בעמדות קול הלשון ברחבי הארץ, ובאתר "קול הלשון".
 לשמיעה חייגו 03-6171001. לשידור החי יש להקיש כוכבית, או באתר "קול הלשון". לשיעורים מוקלטים יש להקיש ברצף 1-2-48-1.
 רשימת השיעורים (שעון ישראל): יום חמישי 12:30 שיחת מוסר וחיוזק בענייני הפרשה וההשקפה ולקחי חיים * יום רביעי 20:00 גמרא מסכת ברכות ומוסר ופרפראות * יום חמישי 20:00 שיעור באור החיים הקד' על הפרשה * שמעו ותחי נפשכם!

העלון מוקדש לע"ג
 סועד בת דינה ע"ה עישה וידה בת סמינה ע"ה טוברי חיים בן סולמן ז"ל אברהם צבי בן רבקה ז"ל חוה שמואל בן דוד ומרים ז"ל שלומי רחל בת סרה ע"ה אליהו ברינדר בן חוסנה ז"ל אליהו שלום בן רבקה ז"ל אליהו מונבר בת גוהר ע"ה דוד פור יונה בת שמעה ע"ה צברי ת.נ.צ.ב.ה

העלון מוקדש לע"ג
 יצחק בן לונה ז"ל טובול מיכאל בן יוכבד אביגיל ז"ל חנוך יהודה בן יצחק ז"ל שמעוני רחמים בן יעקב ז"ל אמנו ג'ורגט פנינה נעמי בת לעיישה ע"ה ורדה בת גמרה ע"ה סרור נעמה בת שמעה ע"ה רידי שרית בת כרמלה ע"ה רזיאל דב בן עמרם ז"ל מקורקש ת.נ.צ.ב.ה

העלון מוקדש לע"ג
 רוגית בת מנטה מרגלית ע"ה זרוק סעדה בת זוהרה ע"ה יאיר רחל בת חיה ע"ה ורשבסקי שמואל בן מרים ז"ל מעודה נעימה בת שרה ע"ה משה אברהם בן טאוס ז"ל סלמי אברהם בן לאה ליסה ז"ל פוגל הרב ישי בן סעדיה זצ"ל שרעבי שלום בן יחיא ויהודית ז"ל שלומי ת.נ.צ.ב.ה

העלון מוקדש לע"ג
 ר' בנימין בן משה ז"ל קומה סרה שרה בת רחמה ע"ה קומה צביה בת סרה ע"ה דוד רחל בת סאלחה ע"ה מעברי נאז'ה מזל בת תאג'ה ע"ה סלמי שרה זוהרה בת דוד ע"ה גדסי שרינה בת לוויזה ע"ה מזוז אביתר בן יחיא בן סעיד ז"ל מרחבי ברק בן רחל ז"ל צברי יצחק בן תמו ז"ל אביסדיד ת.נ.צ.ב.ה

קורא נכבד! עלון זה יו"ל כחלק מפעילויות מוסדות "דרכי תורה" החובות. בנוסף לכך קיימים: כוללים לאברכים מצויינים. בימ"ד להוראה ולרבנות. כולל ערב. כולל בין הזמנים. כולל יום שישי. כולל פנסיונרים. קרן "פותח את ידך" - סיוע למשפחות נערכות. וכן הנעחה לע"ג הנפטרים. אם ברצונך להיות שותף למפעל אדיר של תורה וחסד במשך כל ימות השנה, צור קשר עם הנחלת המוסדות, והבא ברכה אל ביתך!